

"SPORDA GÖREV VE EGO YÖNELİM ÖLÇEĞİ -SGEYÖ-"NİN TÜRK SPORCULARI İÇİN GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK ÇALIŞMASI

Turhan TOROS

Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Duda (1989a, 1992), Duda ve Nicholls (1992) tarafından geliştirilen "Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği-SGEYÖ-(Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire-TEOSQ-)"nin Türk sporcuları için güvenilirlik ve geçerliğinin belirlenmesidir. Sporda görev ve ego yönelimi ölçeği, yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 13 maddeden oluşmakta ve iki alt ölçeği (7 maddesi görev yönelimli hedefler, 6 maddesi ego yönelimli hedefler) içermektedir. Ölçek, basketbol, hentbol ve voleybol spor branşlarından, 19.14±2.15 yaş ortalamasına sahip 155 bayan (% 50.82) ve 22.20±3.56 yaş ortalamasına sahip, 150 erkek (%49.18) olmak üzere toplam 305 sporcuya uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için Cronbach alfa, Pearson korelasyon tekniği ve temel bileşenler faktör analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yapılan faktör analizi sonucunda maddeler orijinal ölçekte olduğu gibi 2 faktör altında toplanmakta ve boyutlar ise toplam varyansın %58.411'ini açıklamaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ait madde-tesst korelasyonları incelendiğinde, maddelerin birbiri ve toplam puan ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ölçeğin yüksek güvenilirlik katsayılarına sahip olduğu belirlenmiştir (Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı: Görev yönelimli hedefler. 87, Ego yönelimli hedefler. 85 ve Genel. 86). Bulgular, sporda görev ve ego yönelim ölçeğinin araştırmalarda kullanılabilceğini göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: SGEYÖ, Hedef yönelimi, Görev yönelimi, Ego yönelimi, Ölçek, Geçerlik, Güvenirlik

**RELIABILITY AND VALIDITY OF
"TASK AND EGO ORIENTATION IN SPORT QUESTIONNAIRE - TEOSQ-"
FOR TURKISH ATHLETES**

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine the reliability and validity of Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire -TEOSQ- for Turkish athletes. Task and ego orientation in sport questionnaire which contains 2 subscales originally with 13 items (7 for task orientation, 6 for ego orientation) and 5 points assessment system. Participants of the study were 155 female (% 50.82, age=19.14±2.15 years) and 150 male (% 49.18; age= 22.20±3.56 years) athletes playing either basketball, handball or volleyball. Cronbach Alpha, Pearson Correlation and Factor Analysis methods were used to analysis the data. The results of factor analysis used in determining construct validity indicated that items were collected under 2 factors. These findings are the same as of the original scale. Dimensions explained 58.411 % of the total variance. When examined item to item and item to total test correlations, significant relationship was found. The scale has high reliability scores (Cronbach alpha coefficients: .87 for task orientation, .85 for ego orientation and .86 for general). All of the results showed that the task and ego orientation in sport questionnaire can be used for research purposes.

Key Words: TEOSQ, Goal orientation, Task orientation, ego orientation, questionnaire, reliability, validity.

GİRİŞ

Hedef yönelimleri, son yıllarda spor bilimcilerinin dikkatini çekmiş ve yapılan akademik çalışmaların birçoğu bu konu üzerine yoğunlaşmıştır.

Spor psikolojisinde başarı güdülenmesi kapsamı altında sportif davranışın amaç yapısı incelenmiştir. Hedef yönelimi, insanların, hedeflere erişmekten kaynaklanan başarı duygusunu elde etmek için, çeşitli hedeflerle veya etkinliklerle ilişkili oldukları anlamına gelmektedir. İnsanlar, başarı duygusunu kazanabilmek için, çeşitli tipte hedeflere yönelmektedirler (Toros, 2001).

Duda (1989a) ve Duda ve White (1992), Nicholls'un gelişimsel temelli algılanan yeterlik kuramından etkilenmiştir. Hedef yönelimleri, bilişsel yargılama

ve değerlendirme temelli değişkenlerdir. Nicholls'un gelişimsel temelli algılanan yeterlik kuramı, Bandura'nın öz yeterlik kuramı ve Harter'in yeterlik güdüsü kuramının gelişmiş halidir (Cox, 1995). Nicholls (1984) ve Duda (1987)'ya göre, başarı güdüsünün tanımlayıcı özelliği, kendi algılanan yeterliklerini görme yoludur. Algılanan yeterlik, bir gelişimsel düzeyden diğere farklı görülmektedir. Genç yaşta, yetenek geçmiş performansa dayalı, çocukluktan bu yana olan yaşantıya göre yargılanır (Cox, 1995). Daha sonraki yaşlarda, yetenek, diğerlerinin performansına göre yargılanır. Bu duruma sosyal karşılaştırma adı verilmektedir (Toros ve Yetim, 2000). Aynı zamanda, sporcunun kendi başarısını ya da yeteneğini diğerleri ile karşılaştırarak bir yargıya ulaştığı bilinmektedir.

Nicholls ve arkadaşları (1989), elde edilen bu başarı yargısını, hedef yönelimi olarak tanımlamıştır. Nicholls'un genel olarak öne sürdüğü hedef yönelimi kuramı, Duda (1989a) tarafından spor bağlamına uyarlanmıştır. Sporda hedeflere ulaşmada ve başarı güdülenmesinde iki temel stili ayırt etmişlerdir (Toros, 2002). Bu hedef yönelimleri, görev yönelimli ve ego yönelimli olmak üzere iki boyutta değerlendirilmektedir. Görev ve ego ile ilişkili başarı boyutları, hedef yönelimi kapsamı altında, birbirlerinden ayrı ancak birbirleri ile ilişkili alanlardır.

Görev yönelimli hedefler kişiseldir, fakat ego yönelimli hedefler rekabete dayalıdır. Görev yönelimli hedefler sporda başarı için, yeteneğin gelişiminin, kondisyonun ve sürece yönelik etkinliklerin tercih edilmesidir. Görev yönelimli hedeflerden en önemlisi, ilgili alanda beceri geliştirmedir. En iyi olma ve üstün gelme isteği, sonucun gözetilmesi, bu hedeflerde temel özelliklerdir (Toros, 2001). Üstünlük, aşağılık duyguları gibi içsel etmenlerin, ilgili bireyleri yönlendirdiği söylenebilir. Bundan dolayı bireyler, üstün olandan daha aşağıda bir başarı elde etmeyi, bir felaket kabul ederek; kişisel başarıyı temel öncelik olarak görürler. Ego'ya yönelik hedeflere öncelik sağlayan bireyler için süreç değil, sonuç önemlidir (Toros ve Yetim, 2000).

Sporcunun görev veya ego yönelimli hedef yönelimlerine sahip olma derecesi, bir yaşantı değerlendirmesini, yargılamayı gerektirir (Toros, 2002). Bu bağlamda kişinin spora katılımını sürdürmek için hedef yönelimlerinin ne olduğu, davranışının oluşumunda hangi hedef yöne-

limlerinin daha çok etkisi altında olduğunu ve spor yapan bireylerin hedef yönelimlerinin görev veya ego yönelimli olup olmadığını açıklamak amacıyla Duda (1989a; 1992), Duda ve Nicholls (1992) tarafından "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği"-SGEYO- (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire -TEOSQ-) geliştirilmiştir. Sporculara tamamlatılarak geliştirilmiş ilgili ölçek, sporcunun görev yönelimi ve ego yönelimi düzeylerini belirlemektedir. Ölçek, hedef belirlemede görev ve ego yönelimi olarak belirlenen boyutlarda bireysel farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiştir. Araştırmacılar, başarı güdülenmesinin doğasını ve gelişimini çalışmada, görev ve ego yönelimi boyutlarının hem akademik hem de sportif etkinlikler için uygun olduğunu savunmuşlardır.

Nicholls, her başarı etkinliğinde kişisel hedef yöneliminin var olduğunu ileri sürmüştür. Bu kişisel hedefler, "güdüsel yönelimleri" belirli derecelerde içinde barındırarak, başarıda bireysel farkların ortaya çıkmasına neden olurlar (Duda, 1989b). Bireysel yetenekte farklılaşan ve benzeşen yönleri açıklamada görev ve ego yönelimi olarak öne sürülen iki boyutun bağımsız olduğu dile getirilmiştir. Nicholls (1984)'de benzeri bir görüşle kişisel hedef boyutlarının bağımsız ve ortogonal olduğuna işaret etmiştir. Nicholls ve arkadaşları (1989) göre, görev yönelimi, beceri ya da bilgi kazanımının amaçlarını ve kişinin en iyi performansını içerir. Kişisel gelişimlerini deneyimleme, hakkında bilgi edinmeye yönelik, görev yönelimi güçlü olan bireyler, yeter-

lik hissine ulaşırlar ve sürekli olarak başarı hissini yaşarlar. Ego yönelimi üstün olduğunda, insanlar kendi yetenekleri ile meşgul olmaya, başarıyı temel olarak üstün yeteneğin kişisel kanıtı görmeye eğilimlidirler.

Nicholls (1984)'a göre görev yönelimi bilgi ve beceri kazanma amacı güden ve hücumun en iyi performansını içeren etkinlikleri kapsar. Kişisel gelişimi deneyimlemeye, gelişimden öğrenme fırsatları edinmeye ve girişime açıklığı içeren görev yönelimi baskın olan bireyler, yeterlik duygusuna ulaşırlar ve başarı hissini sürekli olarak yaşarlar. Ego yönelimi baskın olduğunda ise, insanlar kendileriyle, kendi yetenekleri ile meşgul olmaya ve genel olarak başarıyı, üstün yeteneğin kişisel kanıtı olarak görmeye başlarlar. Süreç, ortam, diğerlerinin katkıları gibi etmenler göz ardı edilir ve yalnızca üstün olma isteği tatmin edilir. Geliştirilen ölçeğin ana amacı bu hedef perspektiflerinin doğruluğunu ortaya çıkarmaktır.

Sınıf ortamında tutumsal hedef perspektiflerinin değerlendirilmesi ve görev ve ego yöneliminin kavramsal tanımlamalarından yola çıkarak Duda ve Nicholls, spor ortamında hedef yönelimlerini ölçebilecek bir ölçme aracı geliştirmeye çalışmışlardır (Duda, 1989a).

İlk SGEYÖ ölçeği, güdüsel yönelim ölçeğinden doğrudan alınan maddeler ve spor için yazılmış maddeleri kapsamak üzere toplam 16 maddeden oluşmuştur. Duda, 16 maddenin psikometrik özelliklerini incelemiş ve daha sonra da Duda ve Nicholls (1992) ölçeğe ilişkin

daha ileri çalışmaları yapmışlardır. Sonunda ölçek 13 maddeye düşürülmüştür. Şu anda kullanılan ölçek 13 maddeden oluşmaktadır.

SGEYÖ tamamlatılırken, katılımcılardan belli bir sporda kendilerini ne zaman başarılı hissettiklerini düşünmeleri istenmiş ve daha sonra görev yönelimi ve ego yönelimi ölçütünü yansıtan maddelere katılım düzeyleri belirlenmiştir. Hedef yönelimi ölçeği ile ilgili olarak Türkçe literatürlerde bir çalışma yoktur. Böyle bir çalışma, hem spor psikolojisine, hem de spor bilimleri alanına zengin bilgiler sağlayabilecektir.

Bu çalışmada da bireylerin sporda hedef yönelimlerini açıklayabilecek ve yeni açıklamalara ışık tutabilecek bu ölçeğin Türk sporcularına uyarılma çalışması yapılması amaçtır. Öncelikle ülkemizde sporcuların hedef yönelimlerini belirlemede kullanılabilecek bir ölçeği spor psikolojisi literatürüne kazandırmaktır. Araştırma, spor ortamında fiziksel performans ölçümlerinin yanı sıra, psikolojik ölçümlerin katkısını belirginleştirmek gibi, bir önemi içermektedir. Bu nedenle yeni gelişmekte olan spor psikolojisinde hedef yönelimi alanında ülkemize ölçek kazandırmak amaç edinilmiştir.

YÖNTEM

Ölçeğin Çeviri Geçerliliği: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması aşamasında sırasıyla, ilk olarak ön çalışma (pilot çalışma) yapılmış ve elde edilen bulguların yüksek çıkması ölçeğin Türk sporcularına uyarlanabileceğini göstermiştir (Toros ve Yetim, 2000). Ölçeğin

Türkçe'ye çevrilmesi sürecinde yeni bir ifade geliştirilmemiş, ölçeğin orijinal biçimine bütünüyle bağlı kalınmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi süreci iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki ölçeğin yabancı dilden Türkçe'ye ve Türkçe'den tekrar yabancı dile çevrilmesi ve ikincisi de Türkçeleşmiş ifadelerin anlaşılabilirliğinin bir grup öğrencide sınanmasıdır. Ölçek önce İngilizce'den Türkçe'ye İngiliz dil bilim alanında çalışan üç uzman tarafından ayrı ayrı çevrilmiştir. Daha sonra bir araya getirilen bu üç uzman ilgili madde için tartışmış ve aralarında bir ortak görüş oluşturarak ölçeğin Türkçe taslağı elde edilmiştir. Bu taslak diğer bir üç uzman tarafından ayrı ayrı Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiş ve orijinal ölçekle karşılaştırılmış, üst düzeyde bir benzerliğin olduğu görülmüştür. İkinci aşamada, Türkçeleştirilmiş olan ölçeğin anlaşılabilirliğini test etmek için Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan öğrencilere "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği"- SGEYÖ uygulanmıştır. Ölçeğin anlaşılabilirliğinin anlaşılmasından sonra uygulama aşamasına geçilmiştir.

Araştırma Grubu: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması aşamasında ölçek, 150 erkek (22.20 ± 3.56) ve 155 bayan (19.14 ± 2.15) olmak üzere toplam 305 sporcuya uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemi, hentbol, voleybol, basketbol spor branşındaki sporcular oluşturmuştur. Sporcuların yarışmacılık düzeyleri, amatör düzeyden profesyonelliğe ve mahalli ligiden birinci lige kadar değişmektedir.

Veri Toplama Aracı: Güvenirlik ve geçerliği test edilmeye çalışılan "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği" -SGEYÖ- (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire-TEOSQ-), başarı hedef kuramına dayanmaktadır ve Duda (1989a; 1992) tarafından geliştirilmiştir. SGEYÖ, "sporda hedef yönelimlerime göre kendimi sporda çok başarılı görürüm" kavramı temel alınarak sunulmuş maddelere verilen yanıtların derecesine göre, kişinin spor ortamındaki görev yönelimli ve ego yönelimli hedef düzeyini belirleyerek bireyin yönelimlerinin kaynağını ortaya koymaktadır. Ölçek, "kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum" biçiminde ifade edilen 5'li likert tipinden oluşmaktadır. Ölçek, yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 13 maddeden oluşmakta ve iki alt ölçeği içermektedir. Ölçekteki maddelerden -2-5-7-8-10-12-13- (7 madde) görev yönelimini, -1-3-4-6-9-11- (6 madde) ise ego yönelimini ifade etmektedir ve toplam 13 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğe ilişkin alt ölçekler 1) "Görev yönelimli hedefler", 2) "Ego yönelimli hedefler"dir. Görev yönelimli hedeflere yönelen kişiler, sürece önem verirler. Yarışma esnasında olduğu kadar antrenman sırasında da, elinde gelenin en iyisini yapmaya çalışırlar. Ego yönelimli hedefleri öne alan birey, diğerlerinden üstün olmaya, diğerlerinden en yüksekte olmaya ve zirvede olmaya odaklanır. Ego yönelimli hedefler bireyin, diğerlerine göre üstünlük duygusu elde etmesi anlamında yaşadığı başarıdır.

Verilerin Toplanması: Ölçek çalışmaya katılacak olan sporculara birebir görüşme ve posta yoluyla tamamlanmıştır. Posta aracılığı ile gönderilen ölçekler sporcular tarafından tamamlandıktan sonra yine posta aracılığı ile araştırmacıya geri göndermeleri sağlanmıştır.

Verilerin Analizi: Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için varimax döndürme yöntemiyle yapılan temel bileşenler faktör analizi kullanılmış, madde-test korelasyonlarına bakılmış, iç tutarlılığının belirlenmesi için Cronbach alfa katsayısı

ve bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak test-tekrar test güvenilirliği incelenmiştir.

BULGULAR

Ölçeğin Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular: Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği" -SGEYÖ- (Task and Ego Orientation in Sport -TEOSQ-), nin yapı geçerliliği için temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır.

Tablo 1. Temel bileşenler faktör analizi (1)

MAKDE	FAKTÖR	İlk Deneme (7 rotasyon yapıldıktan sonra)		
		Görev	Ego	3. Faktör
2-Yeni bir beceri öğrendiğimde ve bu öğrendiğim yeni beceri bende uygulama isteği uyandırdığında		.755	-	-
5-Uygulaması eğlenceli bir şey öğrendiğimde		.852	-	-
7-Çok deneyerek yeni bir beceri öğrendiğimde		.695	-	-
8-Sıkı çalıştığımda		.579	-	-
10-Öğrendiğim bir şey bende daha fazla uygulama isteği uyandırdığında		.800	-	-
12-Öğrendiğim bir beceri gerçekten doğru öğrendiğim hissini verdiğinde		.716	-	-
13-Elimden gelenin en iyisini yaptığımda		-	-	.784
*****		*****	*****	*****
1-Oyun veya beceriyi yapabilen tek kişi ben olduğumda		-	.857	
3-Arkadaşlarımdan daha iyi yapabildiğimde		-	-	.586
4-Diğerleri benim kadar iyi yapamadığında		-	.829	-
6-Benim başarılı, diğerlerinin başarısız olduğunda		-	.514	-
9-En fazla sayı/gol/puan /skor vs. ben yaptığımda		-	.780	-
11-En iyi ben olduğumda		-	.809	-

Görev ve Ego Yönelim Ölçeği

Faktör analizi sırasında dik döndürme işlemine başvurulmuş ve ikiden fazla faktör için geçerli olan "varimax" yöntemi kullanılarak faktör yükleri belirlenmiştir. "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği"ni oluşturan faktörleri ve maddelerini belirlemek amacıyla faktör matrisi yapıldığında önce ölçeği oluşturan 13 maddenin 3 faktör altında yerleştiği görülmüştür (Tablo 1).

Orijinal ölçekte 2 faktör altında toplandığı için aynı işlem tekrar yapılmış ve

bu sefer 2 faktöre yönlendirilerek faktörler altında toplanan maddelere bakılmıştır ve orijinal ölçekteki gibi maddeler 2 faktör altında toplanmıştır (Tablo 2).

Bu ikinci denemede 2 faktöre yönlendirilerek faktörler altında toplanan maddelere bakılmıştır ve orijinal ölçekteki gibi maddeler 2 faktör altında toplanmıştır (Tablo 2).

Varimax yöntemiyle yapılan temel bileşenler faktör analizi sonrası ölçeği oluşturan 13 maddenin orijinal ölçekte aynı olarak 2 faktör altında toplandığı

Tablo 1. Temel bileşenler faktör analizi (2)

MAKDE	İkinci Deneme (3 rotasyon yapıldıktan sonra)	
	Görev	Ego
2-Yeni bir beceri öğrendiğimde ve bu öğrendiğim yeni beceri bende uygulama isteği uyandırdığında	.666	-
5-Uygulaması eğlenceli bir şey öğrendiğimde	.827	-
7-Çok deneyerek yeni bir beceri öğrendiğimde	.714	-
8-Sıkı çalıştığımında	.715	-
10-Öğrendiğim bir şey bende daha fazla uygulama isteği uyandırdığında	.811	-
12-Öğrendiğim bir beceri gerçekten doğru öğrendiğim hissini verdiğinde	.802	-
13-Elimden gelenin en iyisini yaptığımında	.629	-
*****	*****	*****
1-Oyun veya beceriyi yapabilen tek kişi ben olduğumda	-	.827
3-Arkadaşımdan daha iyi yapabildiğimde	-	.638
4-Diğerleri benim kadar iyi yapamadığında	-	.838
6-Benim başarılı, diğerlerinin başarısız olduğunda	-	.655
9-En fazla sayı/gol/puan /skor vs. ben yaptığımında	-	.755
11-En iyi ben olduğumda	-	.767

görülmüştür. Buna göre, 1. faktör altında maddelerden -2-5-7-8-10-12-13- (7 madde) görev yönelimini, -1-3-4-6-9-11- (6 madde) ise ego yönelimini göstermekte ve toplam 13 maddeden oluşmaktadır.

re bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan maddelerle ve toplam puanı ile yüksek korelasyon gösterdiği belirlenmiştir. Her bir maddenin toplam puanı ile yüksek korelasyon göstermesi ilgili maddelerin alt ölçeğin ölçmeyi he-

Tablo 3. Toplam varyansın açıklanması.

Döndürme Öncesi				Döndürme Sonrası		
Boyutlar Özdeğer	Toplam Yüzdesi	Varyansın Yüzde	Kümülatif Özdeğer	Toplam Yüzdesi	Varyansın Yüzde	Kümülatif
1	5,030	38,689	38,689	3,952	30,403	30,403
2	2,564	19,722	58,411	3,641	28,008	58,411

Daha sonra toplam varyansın açıklanması ile ilgili olarak, başlangıçta, döndürme öncesi ve döndürme sonrasında toplam öz değerlere, varyansın yüzdesine ve kümülatif yüzdelere bakılmıştır.

Toplam varyansın açıklanması ile ilgili tabloya bakıldığında varimax dik döndürme işlemi yapılmadan önce 1. boyut varyansın 38,689'unu, 2. boyut 19,722'sini, açıkladığı görülmüştür. Varimax dik döndürme sonrası ise, 1. boyut varyansın 30,403'ünü; 2. boyut 28,008'ini; açıkladığı tespit edilmiştir. Boyutlar ise toplam varyansın 58,411'ini açıklamaktadır (Tablo 3).

Bu yüzdelerin oldukça yüksek olduğu ve sporcuların görev ve ego yönelimleri düzeylerini yeterince açıkladığını söylemek olasıdır.

Madde Ayırt Edicilik İndeksine İlişkin Bulgular:

Tüm alt ölçeklere ilişkin maddeler ve maddelerin ait oldukları alt ölçekler ile korelasyonları incelenmiştir. Bu değerle-

deflediği özelliği ölçtüğünü göstermektedir.

Tablo 4. Madde-test korelasyonları

MADDE	Görev	Ego
2	.656**	
5	.808**	
7	.751**	
8	.774**	
10	.802**	
12	.787**	
13	.682**	
1		.846**
3		.656**
4		.838**
6		.680**
9		.749**
11		.788**

** p<.01

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular: Likert tipindeki ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla ilk olarak içsel tutarlığını sınamada en iyi yol olan Cron-

bach alpha değerlerine, daha sonra da ölçme aracının uygulamadan uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olan test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır.

Ölçeğin Güvenirlik Katsayısına (Cronbach Alfa) İlişkin Bulgular: Görev Yönelimli Hedefler ve Ego Yönelimli Hedefler alt ölçeklerinden oluşan "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği" -SGEYÖ- (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire-TEOSQ)'ne ilişkin Cronbach alfa güvenirlilik katsayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. Alt ölçeklerin Cronbach alfa güvenirlilik katsayıları

ALTÖLÇEKLER	Cronbach Alfa değeri
Görev Yönelimi	.87
Ego Yönelimi	.85

Her iki alt ölçekteki güvenirlilik değerleri yüksek çıkmıştır."Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeğinin" nin alt boyutlarının Cronbach alfa değerlerine bakıldığında, görev yönelimli hedefler .87, ego yönelimli hedefler .85 Cronbach alfa güvenirlilik katsayısına sahip olduğu belirlenmiştir. Genel olarak ölçeğin güvenirlilik katsayısı .86 olarak tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak elde edilen güvenirlilik katsayıları ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğuna dair bilgi vermektedir.

Test-Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular: Bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak "kararlılık katsayısı" olarak ta bilinen test-tekrar test güvenirliliği incelenmiştir.

Türkçe'ye uyarlanması süreci aşamasından sonra ilk olarak ölçeğin bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak test-tekrar test güvenirliliği incelenmiştir. Test - tekrar test güvenirliliği için Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği" -SGEYÖ- (Task and Ego Orientation in Sport -TEOSQ-), 35 bayan (18.50 (1.31) ve 35 erkek (18.23 (1.19) toplam 70 sporcuya (18.40 (1.26) 3 hafta ara ile uygulanmıştır.

Tablo 6. Alt ölçeklere ilişkin test-tekrar test korelasyon değerleri

Alt ölçekler	Test-tekrar test korelasyonları
Görev Yönelimi	.65
Ego Yönelimi	.72

Genel olarak incelendiğinde, test - tekrar test güvenirlilik katsayılarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda orijinal alt ölçekte de karşılaşmıştır (Duda, 1998). Ön test ve son test arasındaki korelasyonlara bakıldığında; .65 ve .72 test-tekrar test korelasyonlarına sahip olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sporda görev ve ego yönelim ölçeği, sportif ortamda bireylerin hedef yönelimlerinin kaynağını belirlemek için geliştirilmiştir. Bir başka ifade ile spor ortamında kişinin görev ve ego yönelim düzeyleri ortaya konulmaktadır. Bu çalışmada da, bu ölçeğin Türk sporcuları için uyarlanması amaçlanmıştır. Bu sayede hem spor psikolojisinde zengin bilgiler elde edilmesine hem de koçlara, spor psiko-

loglarına sporcuların hedef yönelimlerini bilmek, buna uygun davranmak ya da hedef yönelimlerini değiştirmek konusunda önemli bilgiler sağlanabilecektir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik aşamasında ilk olarak faktör yapısını belirlemek amacı ile yapılan faktör analizi sonucunda ölçek, orijinal ölçekten farklı çıkmamıştır. Ölçeğe ait maddelerin madde - madde ve madde - toplam test korelasyonlarına bakıldığında, maddelerin birbirleri, ilgili alt ölçekle korelasyonlarının oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Bireylerin görev ve ego hedef yönelimleri sergileyip sergilemediklerini belirlemek için hedef yönelimi konularında ölçekler geliştirilmiş ve bu özelliklere dayalı olarak, çok sayıda araştırma yapılmıştır (Duda, 1989b; Duda ve White, 1992; Duda ve ark., 1995; Hayashi ve Weiss, 1994; Walling, Duda ve Chi; 1993; White ve Zillner, 1996; Williams, 1994). White ve Zillner (1996) tarafından yapılan bir çalışmada çeşitli sporlarda, üç yarışmacı oyun düzeyindeki erkek ve bayan sporcuları tanımlamak için TEOSQ kullanılmıştır. Ayrıca amatör futbolcuların, görev içeriği düzeyinde, yarı profesyonel futbolculardan daha yüksek olduğunu belirlemek amacıyla TEOSQ kullanılmışlardır (Duda, 1998).

TEOSQ'nin varsayılan iki faktör yapısını, Amerikan, Tayland ve Tayvan'dan erkek kolej öğrencilerinden oluşan örnekler için en uygun model sağladığını gözlemlenmiştir. Diğer sonuçlar görev ve ego boyutlarının ortogonalitesini desteklemiştir. Fakat sadece ABD ve Tay-

van'lı örneklemede (görev ve ego yönelimleri Tayland denekleri için pozitif olarak ilişkilidir) yapı bağımsız çıkmamıştır. Bununla beraber, ilk iki ülkede örneklem Tayland kolej öğrencilerinden daha yüksek görev yönelimi puanlarına sahiptirler. Ülkeler arasında geçerlikte kültürel yapılar ya da yarışmasal düzen farklılıklarının ayırt edilmesinin olası olmadığını vurgulamışlardır. Tayvan'lı bay ve bayan kolejler arası öğrencileri üzerinde TEOSQ'nin faktör geçerliliğini test etmişlerdir. Yönelimler arasında gizli negatif bir ilişki ortaya çıkmasına rağmen, doğrulayıcı faktör analizi her iki cinsiyette iki faktör yapısı desteklenmiştir. Erkek ve bayan kolej öğrencileri üzerindeki çalışmada cinsiyet üzerinde TEOSQ'nin faktör yapılarını ve değişmeyen ölçüm özelliklerini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi çalışmışlardır. Elit erkek ve bayan İspanyol sporcuları üzerine araştırmalarda, ayrıca TEOSQ'nun İspanyolcaya çevrilişinin faktör geçerliliğini incelemek için doğrulayıcı faktör analizi çalışmışlardır. Bulgular, iki farklı boyutlu ölçek için karşı kültürde destek sağlamıştır (Duda, 1998).

Açıklayıcı faktör analizini araştıran araştırmalar, sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin iki boyutsal yapısı için destek sağlamıştır. Bu örüntü, kültürler arası örneklem kadar ABD 'den genç sporcular, yetişkin katılımcılar ve kolej öğrenci örneklemlerinden de elde edilmiştir (Duda,1998). Bununla beraber, beden eğitimi ve spor bölümü öğrencileri ile çalışıldığında görev yönelim boyutu bazen iki faktöre bölünmüştür. Yani, biri öğrenme ile ilgili maddeleri bünyesinde topl-

miş, diğeri sıkı çalışma ve en iyiyi yapma üzerine odaklanan maddeleri kapsamıştır (Duda, 1998). Açıklayıcı faktör analizi ile çalışıldığında, bu 3 boyutsal yapı destek görmemiştir. Son zamanlarda yapılan birçok çalışma, sporda görev ve ego yönelim ölçeğinin faktör geçerliliğini sınamak için çalışmıştır. Chi ve Duda (1995), bağımsız ve eşzamanlı olarak, 4 farklı örnek (kolejler arası sporcular, beceri sınıflarına kayıtlı kolej öğrencileri, liseli sporcular ve genç spor katılımcıları) üzerinde sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin temelini oluşturan varsayılan iki boyutsal ölçüm modeli test etmişlerdir.

Faktör analizi sonucunda elde edilen sporda görev ve ego yönelim ölçeği'ne ait iki alt ölçeğin iç tutarlık değerlerine bakıldığında alt ölçeklerin yüksek güvenirlik katsayılarına sahip olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak elde edilen güvenirlik katsayıları ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğuna dair bilgi vermektedir.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Turhan TOROS
Hacettepe Üniversitesi
Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu
06800 Beytepe / ANKARA
e-posta: toros@hacettepe.edu.tr

KAYNAKLAR

Chi, L. & Duda, J.L. (1995). Multi-sample confirmatory factor analysis of the task and ego orientation in sport questionnaire. **Research Quarterly for Exercise & Sport**, 66,91-98.

Yapılan test-tekrar test güvenirliği, .65 ve .72 çıkmıştır. Dolayısıyla elde edilen bulguların orijinal ölçeğe paralel ve oldukça yüksek güvenirlik katsayısına sahip olduğu belirlenmiştir. Tüm bu elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, ölçeğin spor bilimlerinde görev ve ego yönelim düzeylerini belirlemede kullanılabilir bir ölçek olduğu görülmektedir.

TEOSQ'nin amacı tanımlanan bu hedef perspektiflerini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmanın amacı ise, sporcuların hedef yönelimlerini ölçmede kullanılabilir bir ölçeği ülkemize kazandırmaktır. Bu ölçekle ilgili birçok kültürler arası çalışma yapılmıştır (Chi ve Duda, 1995). Hedef yönelimi ölçeği ile ilgili olarak Türkçe literatürlerde bir çalışma yoktur. Böyle bir çalışma, hem spor psikolojisine hem de spor bilimleri alanına zengin bilgiler sağlayabilecektir. Böylece koçlara, spor psikologlarına ve sporculara daha faydalı bilgiler verilebilecektir. Akademik anlamda bu ölçek hedef belirleme alanına yönelik çalışmaların gelişimine katkıda bulunacaktır.

Cox, R.H. (1995). **Sport Psychology: Concepts and applications**. 3rd Edition. Dubuque, Iowa:Wm.C.Brown.

Duda, J.L. (1987). Toward a developmental theory of children's motivation in sport. **Journal of Sport Psychology**, 9, 130-145.

Duda, J.L. (1989a). Goal Perspectives, participation and persistence in sport. **International Journal of Psychology**, 20, 42-56.

Duda, J.L. (1989b). Relationship between task and ego orientation and the per-

- ceived purpose of sport among high school athletes. **Journal of Sport and Exercise Psychology**, 11, 318-335.
- Duda, J.L. (1992). Motivation in sport setting : A goal perspective approach. In Roberts, G.C.(Eds.), **Motivation in Sport and Exercise** (pp. 57-91). Champaign, Illinois: Human Kinetics.
- Duda, J.L. & Nicholls, J.G.(1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. **Journal of Educational Psychology**, 84, 290-299.
- Duda, J.L. Chi, L., Newton, M.L., Walling, M.D. & Catley, D. (1995). Task and ego orientation and intrinsic motivation in sport. **International Journal of Sport Psychology**, 26, 40-63.
- Duda, J.L. & White, S.A. (1992). Goal orientations and beliefs about the cause of sport success among elite skiers. **The Sport Psychologist**, 6, 334-343.
- Duda, J.L. (1998). **Advances in sport and exercise psychology measurement : Sport motivation and perceived competence**. Morgantown: Fitness International Technology.
- Hayashi, C.T. & Weiss, M.R. (1994). A cross-cultural analysis of achievement motivation in Anglo-American and Japanese marathon runners. **International Journal of Sport Psychology**, 25,187-202.
- Nicholls, J.G. (1984). Achievement motivation: Concepts of ability, subjective experience, task choice and performance. **Psychological Review**, 91, 329-346.
- Nicholls, J.G., Cheung, P.C., Lauer, J. & Pastashnick, M. (1989). Individual differences in academic motivation: Perceived ability, goals, beliefs and values. **Learning and Individual Differences**, 1, 63-84.
- Toros, T. & Yetim, Ü. (2000). Sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin Türk sporcuları için uyarlama ön çalışması. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. 11-13 Mayıs, İstanbul.
- Toros, T.(2001). Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdüsel İklim ve Hedeflerin Özgünlük Güçlük Derecesi Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Toros, T. (2002). Elit ve elit olmayan erkek basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel (motivasyonel) iklim ve yaşam doyumu. **Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi**, 13(3), 24-36.
- Walling, M.D., Duda, J.L., & Chi, L. (1993). The perceived motivational climate in sport questionnaire: construct and predicative validity. **Journal of Sport and Exercise Psychology**, 15, 172-183.
- White, S.A. & Zillner, S.R. (1996). The relationship between goal orientation beliefs about the cause of sport success and trait anxiety among high school intercollegiate, and recreational sport participants. **The Sport Psychologist**, 10,58-72.
- Williams, L. (1994). Goal orientations and athletes' preferences for competence information. **Journal of Sport and Exercise Psychology**, 19,416-430.